

RUHIY HOLATNI IFODALOVCHI OTLARNI SEMANTIK TAHLILI

Tuychibayeva Maftuna

Fergana State University Department of Master's degree Linguistics
(English language) Second Grade student

Usmonova Dono Sotvoldiyevna

Farg'ona davlat universiteti, Chet tillari fakulteti,
Ingliz tili kafedrası, katta o'qituvchi

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 01-May 2023 yil

Ma'qullandi: 06-May 2023 yil

Nashr qilindi: 11-May 2023 yil

KEY WORDS

*ruhiy holat, kognitiv, empatiya,
his-tuyg'u, imo-ishoralar.*

ABSTRACT

Tamoyillarining davom etayotgan islohotiga his-tuyg'ular, kognitiv nevrologiya va rivojlanish klinik fanlari, shuningdek, ijtimoiy va shaxsiyat psixologiyasidagi yutuqlar yordam beradi. Ushbu bo'lim uchun shu ruhiy holatni ifodalaydigan ot mavzusini tanlash, hissiyotlar va ularning idroki, harakat va ong bilan aloqalari bo'yicha adabiyotlarni tanlab ko'rib chiqishni boshqaradi.

Turli xil hissiyotlar nazariyasining asosiy tamoyillari vaqti-vaqti bilan o'zgarib turadi. Ular birinchi navbatda metodologiya va tadqiqotlardagi yutuqlar tufayli o'zgaradi. Ular, shuningdek, konstruksiyalar orasidagi ba'zi tushuntirishlar va farqlar zarurligini ta'kidlaydigan nazariy munozaralar natijasida o'zgarishi mumkin. Hozirgi tamoyillar majmui hissiyotlarning har xil turlarini va ularning turli darajadagi ong va ong-osti, inson mentaliteti va xulq-atvori evolyutsiyasi va rivojlanishidagi rolini aniq ta'kidlaydi. Ular evolyutsiyaning hissiyotlar bilan bog'liq yutuqlari va yo'qotishlariga yangi nuqtai nazarga olib keldi va hissiyotlarni boshdan kechirishda ko'zgu neyron tizimining o'rni, empatiya, hamdardlik, memlar va ularning munosabatlari kabi yangi mavzular bo'yicha nazariy rivojlanish va tadqiqotlar uchun eshiklarni ochdi.

Tuyg'ular sub'ektiv o'z-o'zidan mavjud fenomenal tajribalardir. Psixologiya lug'atiga ko'ra, tuyg'u "o'z-o'zidan mavjud bo'lgan fenomenal tajriba"; his-tuyg'ular esa "sub'ektiv, baholovchi va ularni uyg'otadigan hislar, fikrlar yoki tasvirlardan mustaqil". Tuyg'u atamasi hissiyot bilan chambarchas bog'liq, ammo hissiyot bilan bir xil emas. Masalan, "hissiyot" hissiyotlarning ongli sub'ektiv tajribasiga ishora qilishi mumkin. Subyektiv tajribalarni o'rganish fenomenologiya deb ataladi. Psixoterapiya intizomi, odatda, terapevtni mijozga tushunishga, ifodalashga va o'z his-tuyg'ularini samarali tartibga solishni o'rganishga va oxir-oqibat dunyo tajribasi uchun javobgarlikni olishga yordam beradi. Tuyg'ular ba'zan mujassamlashgan ongga xosdir.

Ingliz tilidagi his-tuyg'ular odatda idrok yoki sezgidagi sub'ektivlikning har qanday darajasiga ishora qilishi mumkin. Biroq, his-tuyg'ular ko'pincha shaxsiy farovonlik tuyg'usiga ishora qiladi (ehtimol, butunlik, xavfsizlik yoki sevilish). Tuyg'u so'zi tajribaning bir qator psixologik xususiyatlarining har qandayiga tegishli bo'lishi mumkin yoki hatto shaxsning butun ichki hayotini aks ettirishi mumkin (kayfiyatga qarang). sub'ektiv haqiqat xarakteriga kuchli ta'sir qiladi; va haqiqatan ham his-tuyg'ular ba'zan noto'g'rilikni o'z ichiga olishi yoki qaysidir

ma'noda haqiqiy idrokni buzishi mumkin, xususan, proektsiyalash, orzu qilish va boshqa shunga o'xshash ta'sirlar.

Zamonaviy ta'sir tushunchasi 19-asrda Vilgelm Vundt bilan birga rivojlangan. Bu so'z nemis Gefühl so'zidan kelib chiqqan bo'lib, "hissiyot" degan ma'noni anglatadi.

Ijtimoiy va psixologik affektiv imtiyozlarni (ya'ni, odamlar nimani yoqtiradi yoki yoqtirmaydi) o'rganishda bir qator tajribalar o'tkazildi. Afzalliklar, munosabatlar, taassurotlarni shakllantirish va qaror qabul qilish bo'yicha maxsus tadqiqotlar o'tkazildi. Ushbu tadqiqot topilmalarni tanib olish xotirasi (eski-yangi hukmlar) bilan taqqoslab, tadqiqotchilarga ikkalasi o'rtasidagi ishonchli farqlarni ko'rsatishga imkon beradi. Ta'sirga asoslangan mulohazalar va kognitiv jarayonlar ko'rsatilgan farqlar bilan ko'rib chiqildi va ba'zilari ta'kidlashicha, ta'sir va bilish bir-biriga turli yo'llar bilan ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan alohida va qisman mustaqil tizimlar nazorati ostidadir (Zajonc, 1980). Ta'sir ham, bilish ham axborotni qayta ishlash tizimlarida mustaqil ta'sir manbalarini tashkil qilishi mumkin. Boshqalar fikricha, his-tuyg'u organizm va atrof-muhit o'rtasidagi moslashuv jarayonining kutilgan, tajribali yoki tasavvur qilingan natijasidir, shuning uchun kognitiv baholash jarayonlari his-tuyg'ularning rivojlanishi va namoyon bo'lishining kalitidir.

Hissiyot ishining yana uchta o'ziga xos turi - kognitiv, jismoniy va ekspressiv. Kognitiv tasvirlarni o'zgartiradi, tana jismoniy tomonlarini o'zgartiradi va imo-ishoralarni ekspressiv o'zgartiradi. G'amgin odam tabassum qilishga harakat qilib, kayfiyatini ko'tarish uchun ifodali hissiyotlardan foydalanadi. Stressga uchragan odam, masalan, stress darajasini pasaytirish uchun sekinroq nafas olishga harakat qilib, tana hissiyotlarini ishlatishi mumkin.

Tuyg'u ishi odamlarga o'z his-tuyg'ularini o'zgartirishga imkon beradi, shunda his-tuyg'ular hozirgi vaziyatga mos keladi (yoki tegishli deb hisoblanadi). Odamlar moslashishni va odatdagidek ko'rishni xohlashgani uchun, ular doimo o'zlari bo'lgan vaziyatlarga moslashish uchun his-tuyg'ulari ustida ishlaydilar.

Inson biror narsadan achiqlanganda yoki jahli chiqqanda ma'lum muddatgina bu holat saqlanib turadi, so'ngra o'tib ketadi. Shunday otlar borki insonning uzoq muddatli ruhiy holatini ifodalaydi. Ba'zi insonlar borki, ular yoshligidan to umrining so'ngigacha nimadandir g'azablangan holda o'tadi. Nafratni ifodalovchi otlarning deyarli barchasi uzoq davomli ruhiyatni ifodalovchi so'zlardir.

Kayfiyatni ifodalovchi otlar o'rganishda muhim ahamiyatga ega, chunki tilda ramzli so'zlar bilan bir qatorda ruhni ifodalovchi so'zlar ham ko'p. Ularning qo'llanish darajasini va so'zlashuv ma'no va qo'shimchalarini tahlil qilib, tilimizning ifoda imkoniyatlari va boyligini yanada to'g'ri anglashimiz mumkin. Bu, ayniqsa, muhim, chunki boshqalardan farqli o'tni ifodalovchi, o'ziga xos qo'llanish usuliga ega bo'lgan otlar mavjud.

Bunga turli xil otlarni misol qilib keltiramiz:

Qo'rquv ifodalaydigan otlar - concern, apprehension, stress, stage fright, fear, apprehension, worry, panic, anguish, terror, dread, dread

Hayratni ifodalaydigan otlar - astonishment, amazement, astonishment, amazement.

Shubhani ifodalaydigan otlar - doubt, uncertainty, mistrust, hesitation, trial and error, suspicion, mistrust, confusion

Qayg'u-g'amni ifodalaydigan otlar - contentment, satisfaction, joy, gaiety, glee, happiness, bliss, enchantment, euphoria, rapture

Muhabbatni ifodalaydigan otlar - attachment, affection, inclination, infatuation, friendship, tenderness, attraction, momentum, flame, ardor, passion, adoration.

Ushbu maqolada izlanishlardan kelib chiqadigan xulosa shuki, ingliz va o'zbek tillarida nutqda his-tuyg'uni ifodalashda ot so'z turkumiga oid so'zlardan salmoqli foydalaniladi. Bu jarayondagi otlarni bir necha guruhlariga bo'lish mumkin: qo'rquvni ifodalaydigan otlar, hayratni ifodalaydigan otlar, shubhani ifodalaydigan otlar, qayg'u-g'amni ifodalaydigan otlar, muhabbatni ifodalaydigan otlar.

References:

1. Типова А.М. «Система речевой интонации в английском языке», Москва, 1969.
2. Cambridge Advanced Learner's Dictionary, 1995
3. Oxford Dictionary of English, Oxford University Press, 2003. ISBN 0-19-861347-4, ISBN 978-0-19-861347-3.
4. Sell, R. D. (2005). Literal texts and diachronic aspects of words. In R. J. Watts, S. Ide and K. Ehlich (eds.), *Phrases in Language: Studies in its History. Theory and Practice* (pp. 109- 130). Berlin: Mouton.
5. Watts, Richard J. 2003. *Phrases meaning*. Cambridge: Cambridge University Press.
6. Clark, J., Yallop, C., 2006. *An Introduction to Sociolinguistics* Blackwell Textbooks in Linguistics, Religion. <https://doi.org/10.1353/lan.2003.0268>
7. Culpeper, J., Haugh, M., Kádár, D.Z., 2017. The Palgrave handbook of linguistic (im)politeness, The Palgrave Handbook of Linguistic (Im)politeness. <https://doi.org/10.1057/978-1137-37508-7>
8. Diani, G., 2014. Politeness, in: *Corpus Pragmatics: A Handbook*. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139057493.009>

INNOVATIVE
ACADEMY